

Geachte aanwezigen,

Vandaag herdenken we de tachtigste verjaardag van de Bevrijding van Turnhout hier op onze prachtige Historische Begraafplaats aan de Kwakkelstraat. Omdat het dit jaar een speciale herdenking betreft, wil ik graag kort het Ereperk van de Burgerslachtoffers en het Ereperk van de soldaten en verzetsstrijders belichten. De Tweede Wereldoorlog is vandaag nog altijd een bijzonder delicaat gegeven. Er was wit en er was zwart. Militairen en weerstanders vochten vol overtuiging voor onze vrijheid, goed wetende dat ze hun inzet mogelijk met de dood zouden bekopen. Voor de burgerlijke slachtoffers die onder andere hier begraven liggen lag dat helemaal anders. Zij waren geen betrokken partij en stierven als onschuldige slachtoffers. Ze waren op het verkeerde moment op de verkeerde plaats... .

De voorbije twee jaar werden beide ereperken onder impuls van Rob Cornelissen met eigen middelen in ere hersteld en opgekuist om op die manier weer tientallen jaren verder te kunnen getuigen van wat er zich in de jaren '40 van de vorige eeuw heeft afgespeeld in Turnhout en omgeving. Gebeurtenissen die nooit vergeten mogen worden.

In het ereperk van de burgerslachtoffers liggen ook slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog en twee Britse militairen begraven, maar ik beperk me nu enkel tot de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog die hier – in dit perk – begraven liggen. Alle mensen die in dit perk én in het perk van de weerstanders en soldaten begraven liggen, verdienen het om herdacht te worden maar ze allemaal afzonderlijk vermelden zou ons hier te ver leiden. Ik beperk me daarom tot de vermelding van enkelen.

De eerste fatale oorlogsfeiten in Turnhout speelden zich reeds af op 10 mei 1940. Rond 16u30 vielen er bommen op de Vredestraat. Er vielen vijf dodelijke slachtoffers die allemaal in dit ereperk begraven liggen. De nacht daarop vielen er opnieuw bommen, dit keer in de buurt van de Kazerne Majoor Blairon en de Gierlesteenweg. Opnieuw waren er vijf slachtoffers uit die buurt te betreuren. In de Oude Vaartstraat vielen er 4 doden, allemaal leden van hetzelfde gezin.

Op 14 mei werd in Oud-Turnhout tijdens de intocht van de Duitsers daar, Turnhoutenaar Louis Govaerts uit de Begijnenstraat door Duitse soldaten doodgeschoten terwijl hij door de velden liep om zijn dieren te verzorgen. Hij werd pas een week later uit de vaart in Arendonk opgevist en hier begraven.

Er zijn verschillende Turnhoutenaars omgekomen, toen ze in de begindagen van de Tweede Wereldoorlog voor het oorlogsgeweld op de vlucht waren. Enkelen daarvan zijn ook hier – elders op de Historische Begraafplaats begraven.

Graag wil ik wat dieper ingaan op een gebeurtenis die zich afspeelde begin september 1944, waar in de loop van de jaren heel wat verhalen over verteld werden en waar we tot op vandaag de juiste toedracht nog niet van kennen.

In de laatste oorlogsweken was het in Turnhout alles behalve rustig. De oorlog liep op zijn einde en de Duitsers waren bijzonder zenuwachtig. Op vijf september 1944 voltrok zich een wel zeer triest gebeuren aan het Stokt: Petrus Claessen uit Turnhout, August Jaak Jacobs en zijn neef Franciscus Baumers, beiden uit Vosselaar werden door Duitse soldaten betrap toen ze zich op de terreinen van

het Stokt begaven, op zoek naar eten. Het was algemeen geweten dat er tijdens de Tweede Wereldoorlog weinig te rapen viel in de steden en dat er geregeld naar andere, minder veilige alternatieven werd gezocht. Ongeveer op hetzelfde moment werden vier andere, eerder toevallige passanten op de Steenweg op Antwerpen, ongeveer aan het huidige benzinstation aangehouden: dit waren Adrianus Eykens, Josephus Janssen, Alfons Sobry en Leonard Van Ael. De zeven jonge mannen werden zonder enige vorm van proces op het Stokt door Duitse soldaten gefusilleerd en in een mestput geworpen. Bijna een week later werden de slachtoffers ontgraven door leden van de Passieve Luchtbescherming en 's avonds gezamenlijk begraven, hier op het Ereperk van de Burgerslachtoffers onder begeleiding van E.H. Joseph Nuyts die toen onderpastoor was in de parochie van Onze Lieve Vrouw Middelaars. Deze ontgraving en herbegraving vonden plaats meer dan veertien dagen voor de bevrijding van Turnhout. Het was dus nog altijd oorlog. Op het einde van september 1944 werd Turnhout bevrijd, zoals we eerder van schepen Stijn Adriaensens hoorden. Maar de oorlog was nog lang niet voorbij. Meer dan twintig personen die in dit perk begraven liggen, stierven bij of na de bevrijding van Turnhout.

Op 16 maart 1945 viel er een V2-bom in de omgeving tussen de Meirgoren en de Kastelein / Elisabethlei. Daar werden verschillende families zwaar getroffen: de familie Wouters-Willemsen, waarvan 4 kinderen stierven, de familie Govers-Peters, waarvan 1 dochter omkwam, de familie Govers-Caers verloren 2 zonen en de familie Broeckx-Van Dun, waarvan een zoon en de echtgenote overleden. Voor deze slachtoffers werd het grote grafmonument op het ereperk van de Burgerslachtoffers geplaatst.

In het Ereperk van de soldaten en weerstanders waar straks ook een bloemenneerlegging zal plaatsvinden, vinden we zowel soldaten terug die sneuvelden tijdens de Achttiendaagse Veldtocht – denken we maar aan Gustaaf Van Wuytswinkel, Louis Viskens, Robert Wouters, August Van Eesbeek, Leon Lemmens, Albert Janssen, Jos Adriaense - en anderen die tijdens latere conflicten sneuvelden. Elders en op andere begraafplaatsen, liggen er ook heel wat gesneuvelde Turnhoutse soldaten.

Naast soldaten vind je er ook weerstanders uit het Turnhoutse terug die hun leven lieten. Denken we onder andere maar aan Willy Avonds, Frans Bax, Alexander Claessens, Frans Kox, Eugène Machielsen, Jos Van Loco en nog heel wat anderen. Allemaal mensen die zich ingezet hebben voor de bevolking en vooral tegen de Duitse bezetter.

Van één bepaalde verzetsgroep, de Belgische Nationale Beweging (BNB), ligt Adolf Mussels die in de Dierckxstraat woonde, begraven in het ereperk van de weerstanders en soldaten. Hij was opsteller bij de Post en werd door zijn collega Arthur Van Roy gerekruteerd bij de BNB. Adolf Mussels verzamelde inlichtingen over onder andere de Duitse troepenbewegingen en het spoorwegverkeer en hij werd tevens erkend als Luitenant van de inlichtings- en actiedienst Mill aan wie de BNB hun inlichtingen doorgaf. Hij werd door de Geheime Feldpolizei gearresteerd op 18 februari 1944. Tijdens die maand vond er in de Turnhoutse afdeling van de BNB een ware arrestatiegolf plaats waardoor verschillende kopstukken en leden opgesloten en gedeporteerd werden naar Duitsland. Adolf Mussels was in het KZ Flossenbürg in januari 1945 en in april 1945 werd dat concentratiekamp geëvacueerd richting Dachau. Vermoedelijk overleed Adolf tijdens die evacuatie. 16 jaar later werd zijn lichaam gevonden op een begraafplaats in Flossenbürg en werd hij overgebracht naar deze begraafplaats in zijn geliefde Turnhout.

Heel wat andere BNB leden uit Turnhout en omgeving bleven voorgoed achter in de concentratiekampen. Eerder dit jaar werd voor enkele van deze verzetslieden een struikelsteen geplaatst in onze stad als blijvende herinnering aan deze mensen die tijdens de Tweede Wereldoorlog hun leven gaven.

Het is in de toekomst van het grootste belang dat we deze herdenkingsplechtigheden blijven verder zetten, om ervoor te zorgen dat ook de jongere generatie goed weet wat er in het verleden in een kleine provinciestad als Turnhout allemaal gebeurd is.

Wenst u wat meer informatie over de Historische Begraafplaats, de ereperken en de bijhorende grafmonumenten, dan kan u altijd een kijkje nemen op mijn website www.turnhoutvanvroeger.be. Onder de bidprentjes staan er links naar de verschillende ereperken op deze begraafplaats.

Hartelijk dank aan Ere Luitenant-Kolonel Marc Nuyens, KNVRO Kempen en de Confederatie van de Turnhoutse Oud-Strijders en de Vaderlandslievende verenigingen voor de organisatie van deze herdenkingsplechtigheid, dank aan schepenen Stijn Adriaensens die zich daadwerkelijk inzet voor de opwaardering en het toekomstige behoud van deze prachtige begraafplaats en dank aan mijn collega-vrijwilliger Rob Cornelissen die al jaar en dag ijvert voor het behoud van het Calvariekruis dat eind vorige maand opnieuw werd ingewijd, de graven van de burgerslachtoffers, soldaten en weerstanders en hartelijk dank aan alle aanwezigen: dit laat zien dat een bijzonder pijnlijk gebeuren uit onze geschiedenis nog lang niet vergeten is.

Guy Spaepen

Vrijwilliger op de Historische Begraafplaats Turnhout

September 2024

<https://www.turnhoutvanvroeger.be>